

De bastaards van Ameland

Foto: Edwin Winkel.

Edwin Winkel

Het zien van een hybride van Bonte Kraai en Zwarte Kraai is een wens die ik al heel lang koester. Of beter gezegd: koesterde, want zonder het te weten had ik er namelijk al één gezien en gefotografeerd. Dat was op Ameland in het najaar van 2000. Op het Noordzeestrand bij paal 14 hipte ons een ogenschijnlijk zuivere Bonte Kraai op enkele meters voorbij om zich te goed te doen aan aangespoeld zeebanket. Een durfal voor een bonte, dacht ik nog. Een tweede gedachte, bijvoorbeeld dat Bonte Kraaien zich zelden laten benaderen laat staan zelf het initiatief daartoe nemen, kwam vervolgens niet bij me op. In december 2002 staken mijn vrouw en ik opnieuw de waddenzee over voor een weekje Ameland. Ter voorbereiding spitte ik alle vogelgidsen en kraaienboeken nog eens door om scherp te krijgen waar je bij een hybride nou precies op moet letten. En ineens drong het tot me door dat de typische voorbeelden in de literatuur niet altijd stroken met de werkelijkheid. Kortom: de hybride kan een kraai in bonte kleren zijn, maar is het niet.

Graag of niet geziene gast?

De zuivere Bonte Kraai komt voor in Ierland, Schotland, Scandinavië, het Midden-Oosten en grote delen van Zuid- en Oost-Europa. Het dichtstbijzijnde broedgebied bevindt zich in de noordelijke helft van Denemarken. Ten westen en zuiden daarvan loopt een brede strook waarin de bonte hybridiseert met de Zwarte Kraai. Nederland, met name het Waddengebied, ligt aan de uiterste grens van deze zone, maar het is allerminst zeker dat er Deens of zelfs maar Duits bloed door de aderen van onze kraaien stroomt. De Nederlandse broedgevallen van zuivere en mixparen zijn dan ook een aannemelijk gevolg van overblijvende overwinteraars uit Noord-Scandinavië en Rusland. Tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw kwamen deze migranten in groten getale naar ons land. Als jochie en niet-vogelaar zag ik er op de afgesneden maïsvelden tussen Vriezenveen

en Almelo iedere winter tientallen, zo niet honderden. Ik wist toen niet beter dan dat de bonte dé inheemse kraai was.

Het was in elk geval de tijd dat het tussen zwart en bont, en in mindere mate tussen bont en bont, nogal eens tot een verhouding kwam, vooral op de Waddeneilanden. De laatste decennia gebeurt dat beslist minder. De voornaamste oorzaak voor het geslonken aantal geregistreerde broedparen is de forse afname van het aantal Bonte Kraaien dat bij ons de winter doorbrengt.

Verhoudingsgewijs zijn er daardoor ook minder exemplaren die een zomertje blijven plakken en een poging met een kleurgenoot of zwarte wagen.

De achteruitgang van het aantal bezoekers is volgens mij niet de enige oorzaak waardoor er bijna geen zuivere of hybride broedgevallen meer gemeld worden. Het is een gegeven dat kraaien bij veel vogelaars niet de hoogste prioriteit genieten. Dat merk

ik als kraaienman in de dagelijkse praktijk, maar dat merkte ik ook toen ik informatie verzamelde voordat ik naar Ameland vertrok. Op mijn vraag of er in december nog iets leuks te zien was, kreeg ik een enthousiast relaas over allerlei mogelijke specialiteiten en de bijbehorende locaties. Op de vraag of er wellicht nog een hybride op het eiland aanwezig was, een enkele tip over een honkvaste bonte aan de polderweg tussen Hollum en Ballum. Deze bonte bleek uiteindelijk een hybride, maar vooral de reactie van 'Wat moet je daar nou mee?' zegt toch wel iets over hoe er op kraaien gelet wordt. Een beeld dat overigens ook bevestigd wordt in het boek *Vogels van Ameland* (Versluys, Engelmoer, Blok, J. van der Wal, 1997).

Geen typisch voorbeeld

De forse afname van de wintergasten is zonder meer de belangrijkste oorzaak waardoor de spoeling van bonte en hybride kraaien de laatste jaren zo dun is. Aan de andere kant wil ik de gevolgen van desinteresse in de soort niet onderschatten. Als er niet specifiek op gelet wordt, krijg je nooit een goed en volledig beeld. Laat staan dat bekend wordt of het gaat om een echte migrant of een hybride. Een bijkomend punt en probleem is namelijk de determinatie. Het beperkte aantal veldgidsen dat een plaatje toont, maar ook de gespecialiseerde boeken, zetten ons wat dat betreft een beetje op het verkeerde been. Ondanks het feit dat de meeste uitgaven vermelden dat de variatie tussen hybriden groot kan zijn, geven ze bijna allemaal hetzelfde voorbeeld.

En dat is een tussenvorm die zwart is, op de buik en anaalstreek na. Het redelijk gewichtige *Crows & Jays* (Madge & Burn, 1994) noemt het zelfs een typisch voorbeeld. Alleen de gids van Heinzel, Fitter en Parslow (1982) toont wat meer afwisseling. De middelste van de drie, met grote zwarte vlekken op een grijze mantel en anaalstreek, zette mij uiteindelijk op het juiste spoor. Dat wil zeggen: de Bonte Kraai van oktober 2000 bleek bij nadere bestudering toch een hybride.

Toen ik eenmaal wist waar ik op moest letten, was er eigenlijk geen vuiltje meer aan de lucht. De hybriden die ik in december 2002 op het eiland aantrof, voldeden namelijk allemaal min of meer aan hetzelfde signalement. Er was geen kloppacht of uitvoerig speurwerk nodig om er een aantal te vinden. Een midweek rondrijden en wandelen leverde vijf bonte op, waarvan vier hybriden. De tip van de vogelaar klopte, tussen Hollum en Ballum in Polder-West zat inderdaad een 'bonte' hybride en zelfs nog eentje extra. Het derde exemplaar hield zich op in de omgeving van het vliegveld bij Ballum en de vierde zat dagelijks gewoon op het dak van ons vakantiehuisje in de duinen nabij Buren. Ik sluit niet uit dat dit dezelfde vogel was als die van 2000, want hemelsbreed liggen paal 14 en het vakantiehuisje maar een paar honderd meter van elkaar.

Bont of niet?

De bonte van het vakantiehuisje vormde een ideaal studieobject. Het dier was bijna altijd in de buurt, maar zeker in de vroege ochtend

Een hybride kraai op Ameland in oktober 2000. De zwarte vlekken op de mantel en de donkere anaalstreek zijn de afwijkende kenmerken.
Foto: Edwin Winkel

Een zuivere Bonte Kraai, in dit geval de wat lichtere ondersoort *sardonius*, heeft een grijze anaalstreek en grijze ondervleugeldekveren.

Foto: Edwin Winkel.

wanneer het luidruchtig om z'n ontbijt zat te schreeuwen. Opvallend daarbij was dat het krassen lang niet zo hard en droog klonk als van de zwarte. Er zat iets gerieflijks en milds in z'n geroep, als ware het een klaagzang. Het waren strenge vorstdagen begin december en daarom hielp ik de natuur meteen na de koffie een handje. Ik hoefde maar een voet buiten de deur te steken of van heinde en verre kwamen ze aangesneld: Zilvermeeuwen, Fazanten, Spreeuwen, Kautwtjes (inclusief vier Noordse en één Russische), Eksters, Zwarte Kraaien en natuurlijk de hybride. En dat is op zich al verdacht, een zogenaamde bonte die afkomt op een korstje brood.

Deze deed het in elk geval en daardoor waren de details goed

te zien. Het eerste dat opviel waren de zwarte plekken (donkere veercentra) op de grijze mantel. Bij een normale Bonte Kraai ontbreken deze en van zeer dichtbij zijn daarbij hoogstens de zwarte veerschachten zichtbaar. In de tweede plaats hield het grijs meteen na de poten op. De anaalstreek en onderstaartdekveren waren nagenoeg zwart en dat komt bij een bonte nooit voor. Bij een echte reikt het grijs tot aan de staart en het enige dat zwart is aan de onderkant, zijn de

Een vergissing is zo gemaakt als de details niet direct zichtbaar zijn. Maar, dit is toch echt een hybride!

Foto: Edwin Winkel.

De bastaards van Ameland

Hybride kraai in december 2002. Let op de donkere anaalstreek en de grijze ondervleugeldekveren die normaal tot de vleugelbocht reiken.
Foto: Edwin Winkel.

In totaal ontdekte ik dus vier 'bonte' hybriden, maar hoeveel zou ik gevonden hebben als ik het hele eiland uitgekamd had? Ik kan me voorstellen dat ik er nog wel één of twee gemist heb. Ik kan me echter niet voorstellen dan zulke gezonde én vruchtbare dieren een celibatair leventje leiden. Ze zijn onmiskenbaar aanwezig, maar waarom blijven de hokjes van de Atlas van de Nederlandse Broedvogels dan zo leeg?

■ E. Winkel, Het Laar 217, 7414 BP Deventer. (0570) 67 63 79, e-mail: leifmie@es.com.

dijen en de poten. Verder zijn bij een zuivere Bonte Kraai de ondervleugeldekveren tot aan de vleugelbocht grijs. Het exemplaar dat rond het vakantiehuisje fladderde had dat maar ten dele en verloor daarmee dus weer een echtheidskenmerk.

LITERATUUR:

Coombs, F. (1978): The Crows. Batsford, London.

Heinzel H., Fitter R., Parslow J.F. (1982): Elseviers gids van de Europese Vogels. Elsevier, Amsterdam.

Madge, S. & H. Burn (1994): Crows & Jays. C. Helm, London.

Sovon Vogelonderzoek Nederland (2002): Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000, - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey- Nederland, Leiden.

Versluys, M., R. Engelmoer, D. Blok & R. van der Wal (1997): Vogels van Ameland. Friese Pers Boekerij, Leeuwarden.

Wilmore, S. B. (1977): Crows, Jays and Ravens. David & Charles, Newton Abbot.

Verdacht! Een zogenaamde bonte die mensen op enkele meters passeert.
Foto: Edwin Winkel.